

بررسی میزان انتشارات ناشران تخصصی غیر دولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سالهای 1380-1387

دکتر حسن اشرفی‌ریزی^۱

زهرا کاظم پور^۲

احمد پاپی^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تعیین میزان انتشارات ناشران تخصصی غیر دولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سالهای 1380-1387 است. روش پژوهش، توصیفی پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات، سیاهه واری است. جامعه آماری شامل 222 عنوان کتاب منتشر شده توسط چهار ناشر تخصصی غیر دولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد بیشترین تعداد کتابها در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی توسط نشر چاپار انتشار یافته است و کمترین تعداد به انتشارات کتابخانه رایانه‌ای تعلق دارد. سال 1386 بیشترین و سال 1380 کمترین آثار تألیفی منتشر شده است. بیشترین کتاب ترجمه در سال 1384 و کمترین مربوط به سال 1380 است. همچنین، نسبت کتابهای تألیفی بیشتر از کتابهای ترجمه شده است. محمد حسین دیانی پرکارترین پدیدآور انتشارات کتابخانه رایانه‌ای، علیرضا رستمی گومه و حسن اشرفی‌ریزی پرکارترین پدیدآور نشر چاپار، حمید محسنی پرکارترین پدیدآور نشر کتابدار، و محمدرضا داورپناه و سعید غفاری پرکارترین پدیدآور انتشارات دبیرش هستند. در مجموع، محمد حسین دیانی پرکارترین پدیدآور در بین چهار ناشر می‌باشد. ناشران در موضوع سازماندهی بیشترین و در موضوع افراد کمترین کتاب را منتشر کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: انتشارات، ناشران تخصصی غیر دولتی، کتابداری و اطلاع‌رسانی.

1. استادیار گروه کتابداری پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، hassanashrafi81@yahoo.com

2. عضو هیئت علمی گروه کتابداری دانشگاه پیام نور zahra_kazempour2004@yahoo.com

3. عضو هیئت علمی گروه کتابداری پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، papi@mng.mui.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

نشر کتاب، آینه تمام نمای رشد مدنیت، فرهنگ و تمدن بشری است و یکی از شاخصهای اصلی برای سنجش رشد و توسعه جامعه در دنیای امروز به شمار می‌رود. توجه ویژه برنامه ریزان کشورهای مختلف جهان به عرصه نشر بویژه نشر کتاب، نشان از اهمیت صنعت نشر در دنیای امروز دارد. در دسترس بودن آمارهای نشر، کمک بسیار مهمی برای برنامه‌ریزیهای کلان فرهنگی است و بدون آن و بدون داشتن اطلاعات نشر کتاب، برنامه‌ریزی بلندمدت و واقع‌بینانه امکان‌پذیر نخواهد بود (مطلبی، 1387).

رشد و توسعه پدیده‌ای نیست که بتوان آن را به یک شاخص یا به یک زمینه و موضوع خاص محدود کرد. تحول همه جانبه، تحول در همه شئون و ارکان زندگی است و کتاب و صنایع وابسته، جایگاه خاص و ممتازی در این روند دارند. بنابراین، توجه جدی به سه رکن اصلی نشر، یعنی نویسنده، ناشر و خواننده ضرورت می‌یابد. ناشر به عنوان پل ارتباطی میان نویسنده و خواننده است. قدرت، استحکام، دوام و ظرفیت این پل ارتباطی، عامل تعیین‌کننده در رابطه دو سویه میان نویسنده و خواننده است. نشر به جهت ارتباط با جنبه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و علمی در یک کشور و نیز به عنوان یکی از زیرساختهای اساسی، حایز اهمیت بسیار است. از این رو، بی توجهی به حوزه نشر بویژه ناشران تخصصی غیر دولتی، که اغلب آنها متکی به منابع مالی خود هستند، عواقب زیانباری برای هر جامعه‌ای در پی دارد (آذرنگ، 1378، ص 87).

در سالهای اخیر حجم انتشار کتاب در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی افزایش یافته است و تعداد ناشران تخصصی غیر دولتی نیز به طور نسبی رشد کرده و فعال‌تر از ناشران دولتی ظاهر شده‌اند. پژوهش حاضر با هدف «تعیین میزان انتشارات ناشران

تخصصی غیر دولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سالهای 1387-1380» انجام گرفته است تا از این رهگذر بتوان به عملکرد این چهار ناشر (کتابخانه رایانه‌ای، چاپار، کتابدار و دبیزش) پرداخت و سهم آنها را در تولید کتابهای ترجمه و تألیف مشخص نمود. همچنین، پدیدآوردگان پرکار و نیز سالهای پررونق و حوزه‌های موضوعی ضعیف در حوزه کتابداری شناسایی و به نیاز جامعه تخصصی که شناسایی ناشران معتبر و فعال در این زمینه است، پاسخ مناسب داده خواهد شد.

پرسشهای اساسی

1. توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه در بین ناشران تخصصی غیر دولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی به تفکیک سال چگونه است؟
2. توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه به تفکیک ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی چگونه است؟
3. توزیع فراوانی پدیدآوردگان پرکار به تفکیک ناشر در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی چگونه است؟
4. توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیر گروه‌های موضوعی به تفکیک تألیف و ترجمه چگونه است؟
5. توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیر گروه‌های موضوعی به تفکیک ناشر چگونه است؟

پیشینه پژوهش

«حری» (1378) در پژوهشی که با هدف کشف وضعیت پژوهشی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران و جهت گیری موضوعی آن در طول زمان در مورد مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها و طرحهای پژوهشی این حوزه از آغاز تا پایان سال 1377

انجام داد، به این نتایج دست یافت: بیشترین سهم تولیدات علمی متعلق به مقاله و سپس پایان نامه و طرح پژوهشی است. گرایش موضوعی مقاله‌ها به سمت موضوع اطلاع‌رسانی، پایان‌نامه‌ها به موضوع کتابخانه‌ها و طرح‌های پژوهشی به موضوع کتابشناسی معطوف بوده است. سیمای کلی گرایش آثار علمی این رشته کتابشناسی است و کتابخانه‌ها، اطلاع‌رسانی استفاده و خدمات، فناوری، چاپ و نشر، سازماندهی، آموزش و تحقیق، مبانی کتابداری، مجموعه‌سازی، مدیریت، و افراد در رتبه‌های دوم تا آخر قرار دارند.

«حری» (1381) در پژوهشی که با هدف مطالعه میزان همبستگی موضوعی پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های فارسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی انجام داد، نتیجه گرفت که پایان‌نامه‌ها از نظر موضوعی به سمت بررسی انواع کتابخانه‌ها گرایش داشته و موضوع کتابشناسی، استفاده و خدمات، سازماندهی، فناوری کتابخانه، فناوری اطلاعات و ارتباطات، مجموعه‌سازی، آموزش و تحقیق در مرتبه‌های بعدی قرار دارند. در رابطه با موضوع مقاله‌ها، بیشترین سهم متعلق به اطلاع‌رسانی است و سپس فناوری کتابخانه، مبانی کتابداری، کتابخانه‌ها، سازماندهی، چاپ و نشر و افراد قرار دارد.

«مطلبی» (1387) در پژوهشی با عنوان «سیمای نشر کتاب در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی» نشان داد که به ترتیب حوزه موضوعی دین، کودک و نوجوان و ادبیات بیشترین کتابهای منتشر شده را به خود اختصاص داده‌اند. از نظر تألیف و ترجمه، آمارها وضعیت مطلوب تألیف نسبت به ترجمه را نشان می‌دهد.

«افقهی» و «باقری» (1387) در پژوهش خود با عنوان «بررسی روند موضوعی تحقیقات رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس استنادهای 1996-2005 در مقاله‌ها سالنامه آریست در سالهای 2002 تا 2006» که با استفاده از تحلیل استنادی

انجام شد، به نتایج زیر دست یافتند: بیشترین گرایش موضوعی به ذخیره و بازیابی اطلاعات رایانه‌ای و کمترین به ساختمان کتابخانه‌ها اختصاص دارد. موضوعهای فناوری اطلاعات، حرفه و استفاده کننده و استفاده از کتابخانه در سال 2005 روند افزایش را نشان می‌دهد.

«کومار»¹ (1995) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای مقاله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در سالهای 1994-1995» به تحلیل محتوای 312 مقاله در 10 نشریه حوزه کتابداری پرداخت. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد موضوعهای مدیریت، خدمات کتابخانه‌ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات و موضوعهای مرتبط با این حرفه، بیشترین فراوانی را داشتند.

«یانگ»² (2004) پژوهشی با عنوان «صنعت انتشار کتابهای تجاری در کره جنوبی» انجام داد. یافته‌های وی نشان داد در سال 2000، حدود 1/9٪ کاهش نسبت به سال قبل و در سال 2002، 5/5٪ افزایش نشان می‌دهد. در ضمن، آمار کتابهای تألیفی در هر سه سال بیشتر از ترجمه است.

«مؤسسه ناشران اروپایی»³ (2008) پژوهشی با عنوان «آمار ناشران اروپایی در سال 2007» انجام داد. روش پژوهش، پیمایشی و جامعه آماری شامل انتشارات تعدادی از ناشران معروف در اتحادیه اروپا (26 ناشر) بود. یافته‌ها نشان داد در سال 2007 حدود 475 هزار عنوان کتاب منتشر نموده‌اند. بیشترین کتابها تألیفی و به ترتیب به زبانهای انگلیسی، آلمانی، فرانسوی، و سایر زبانهاست. موضوع این کتابها به ترتیب بیشتر در حوزه پزشکی، فنی و مهندسی، علوم اجتماعی است.

1. Kumar.
2. Yang.
3. Fedration of European Publishers.

«انجمن ناشران کتاب ایرلند»¹ (2009) پژوهشی را با عنوان «بررسی انتشار کتاب در ایرلند» انجام داد. یافته‌ها نشان داد کتابهای منتشر شده در سالهای 2005 و 2007 به ترتیب شامل 6540 و 7375 عنوان بوده است. در ضمن، آثار تألیفی در این سه سال حدود 11٪ و کتابهای ترجمه شده حدود 14٪ رشد را نشان می‌دهد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به روش توصیفی پیمایشی انجام شده و نوع پژوهش، کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات سیاهه واری می‌باشد. روایی ابزار توسط متخصصان کتابداری بررسی و تأیید گردید. برای گردآوری اطلاعات، از فهرست چاپی انتشارات این ناشران، مراجعه به سایت اختصاصی آنها، از اپک کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و نیز سایت خانه کتاب ایران استفاده شد. جامعه مورد پژوهش، کل کتابهای تألیف و ترجمه شده توسط چهار ناشر تخصصی غیر دولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی (انتشارات چاپار، کتابخانه رایانه‌ای، دبیزش و کتابدار) می‌باشد. این کتابها 222 عنوان بوده و به دلیل حجم کم، کل آنها جامعه آماری را تشکیل می‌دهند. پس از گردآوری اطلاعات کتابشناختی کتابها، این اطلاعات در سیاهه واری وارد شد. مبنای اصلی مقوله بندی موضوعات، مقوله بندی لیزا تعدیل شده است. از آنجا که مقوله بندی لیزا در برخی مقوله‌ها با یکدیگر تداخل داشت، افراد دیگری نیز مانند «حری» (1381) تعدیلهایی در آن صورت داده‌اند که پژوهش حاضر، نیز با اندک تغییراتی، مقوله بندی ویژه ای در 16 مقوله ارائه نموده است. سپس موضوعها در یکی از مقوله‌ها قرار گرفت و پس از ورود داده‌ها در نرم افزار SPSS، تجزیه و تحلیل انجام شد. برای تجزیه و تحلیل، از آمار توصیفی استفاده شده است.

1. Irish Book Publisher Association.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، میزان انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سالهای 1387-1380 بررسی گردیده که در جدول 1 میزان انتشارات آنها به تفکیک ناشر ذکر شده است.

جدول 1. توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی

ناشر	کتابخانه رایانه‌ای		چاپار		کتابدار		دبیزش		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
میزان انتشارات	18	8/10	98	44/14	72	32/43	34	15/31	222	100

جدول 1 توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی را نشان می‌دهد. چنانکه مشاهده می‌شود، جامعه پژوهش شامل 222 عنوان کتاب است که از این میزان، انتشارات کتابخانه رایانه‌ای 8/10٪، چاپار 44/14٪، کتابدار 32/43٪ و دبیزش 15/31٪ را به خود اختصاص داده‌اند. پرسش اساسی 1: توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه در بین ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی به تفکیک سال چگونه است؟

جدول 2. توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه در بین ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی به تفکیک سال

سال نشر	تألیف		ترجمه	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
1380	7	4/79	5	6/57
1381	11	7/53	9	11/84
1382	12	8/21	8	10/52
1383	8	5/47	10	13/15
1384	11	7/53	20	26/31
1385	20	13/69	8	10/52

ترجمه		تألیف		شاخص سال نشر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
11/84	9	28/76	42	1386
9/21	7	23/97	35	1387
100	76	100	146	جمع

جدول 2 در رابطه با توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه در بین ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی (انتشارات کتابخانه رایانه‌ای، چاپار، کتابدار و دبیزش) به تفکیک سال، بیانگر آن است که سال 1386 با 28/76٪ بیشترین و سال 1380 با 4/79٪ کمترین میزان کتاب تألیف را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین، شواهد بیانگر آن است که سال 1384 با 26/31٪ بیشترین و سال 1380 با 6/57٪، کمترین میزان کتاب ترجمه را به خود اختصاص داده‌اند. در مجموع، چهار ناشر تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی 65/76٪ کتاب تألیف و 34/24٪ کتاب ترجمه منتشر کرده‌اند.

پرسش اساسی 2: توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه به تفکیک ناشران

تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی چگونه است؟

جدول 3. توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه به تفکیک

ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی

ترجمه		تألیف		نوع ناشر
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
11/84	9	6/16	9	کتابخانه رایانه‌ای
40/78	31	45/89	67	چاپار
28/94	22	34/24	50	کتابدار
18/42	14	13/69	20	دبیزش
100	76	100	146	جمع

جدول 3 توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه به تفکیک ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی را نشان می‌دهد. شواهد بیانگر آن است که نشر چاپار با 45/89٪ از کل تألیف و 40/78٪ از کل ترجمه در بین چهار ناشر بیشترین سهم را هم در تألیف و هم در ترجمه دارد. سپس، نشر کتابدار با 24/24٪ از کل تألیف و 28/94٪ از کل ترجمه در مرتبه دوم، نشر دبیزش با 13/69٪ از کل تألیف و 18/42٪ از کل ترجمه در مرتبه سوم، و انتشارات کتابخانه رایانه‌ای با 6/16٪ از کل تألیف و 11/84٪ از کل ترجمه، در مرتبه چهارم قرار دارند.

پرسش اساسی 3: توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار¹ به تفکیک ناشر در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی چگونه است؟

جدول 4. توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار انتشارات کتابخانه رایانه‌ای

جمع	ترجمه	تألیف	نوع پدیدآورنده
9	3	6	محمدحسین دیانی
2	1	1	جعفر مهرداد
2	2	0	مهدی خادمیان

جدول 4 در رابطه با توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار انتشارات کتابخانه رایانه‌ای، بیانگر آن است که محمدحسین دیانی با 9 عنوان کتاب پرکارترین پدیدآور این ناشر است. سپس جعفر مهرداد و مهدی خادمیان با 2 عنوان کتاب، به طور مشترک در مرتبه دوم قرار دارند.

جدول 5. توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار نشر چاپار

1. پدیدآورنده پرکار، نویسنده و مترجمی است که با یک ناشر حداقل 2 عنوان کتاب منتشر کرده باشد و در بین همه ناشران (انتشارات چاپار، کتابخانه رایانه‌ای، دبیزش، و کتابدار) پدیدآورنده پرکار کسی است که حداقل 5 عنوان کتاب با این ناشران منتشر کرده باشد.

جمع	ترجمه	تألیف	نوع
			پدیدآورنده
8	5	3	علیرضا رستمی گومه
8	2	6	حسن اشرفی ریزی
6	2	4	حسین مختاری معمار
5	0	5	داود محمدی فرد
5	1	4	رحیم علیجانی
4	0	4	جعفر مهرداد
4	0	4	علیرضا نوروزی
4	3	1	علی حسین قاسمی
3	0	3	رحمت ... فتاحی
3	1	2	مرتضی کوکی
3	1	2	زهرا کاظم پور
3	3	0	علی شکویی
2	0	2	احمد شعبانی
2	1	1	فهمیه باب الحوائجی
2	2	0	حیدر مختاری
2	1	1	صدیقه احمدی فصیح
2	2	0	مهدی علیپور حافظی
2	2	0	یعقوب نوروزی
2	1	1	زهیر حیاتی
2	1	1	زهرا اباذری
2	1	1	محمد کاردان نشاطی
2	0	2	نورا... کرمی

جدول 5 توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار نشر چاپار را نشان می‌دهد. چنانکه مشاهده می‌شود، علیرضا رستمی گومه و حسن اشرفی ریزی با 8 عنوان به طور مشترک پرکارترین پدیدآورندگان این ناشر هستند. سپس حسین مختاری

معمار با 6 عنوان در مرتبه دوم و داود محمدی فرد و رحیم علیجانی با 5 عنوان به طور مشترک در مرتبه سوم قرار دارند. جعفر مهرداد، علیرضا نوروزی و علی حسین قاسمی با 4 عنوان به طور مشترک در مرتبه چهارم، رحمت ا... فتاحی، مرتضی کوکبی، زهرا کاظم پور و علی شکویی با 3 عنوان به طور مشترک در مرتبه پنجم، احمد شعبانی، فهیمه باب‌الحوائجی، حیدر مختاری، صدیقه احمدی فصیح، مهدی علیپور حافظی، یعقوب نوروزی، زهیر حیاتی، زهرا ابادری، محمد کاردان نشاطی و نورا.. کرمی با 2 عنوان، به طور مشترک در مرتبه ششم قرار دارند.

جدول 6. توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار نشر کتابدار

جمع	ترجمه	تألیف	نوع پدیدآورنده
7	4	3	حمید محسنی
5	5	0	آیدین آذری
5	5	0	محسن عزیزی
4	0	4	رحمت ا... فتاحی
4	2	2	محمد حسن زاده
4	2	2	وحید طهرانی پور
3	0	3	علی گلشن
3	2	1	اسد ا... آزاد
3	0	3	موسی جعفر بیگلر
3	0	3	نورا... مرادی
3	0	3	مسعود ناصری
2	0	2	مهری پریخ
2	0	2	فاطمه رهادوست
2	2	0	عباس گیلوری
2	1	1	زهیر حیاتی
2	2	0	علی رادباوه
2	0	2	نسرین دخت عماد خراسانی

جمع	ترجمه	تألیف	نوع
			پدیدآورنده
2	0	2	فاطمه نبوی
2	0	2	محمد رضا نانگیر
2	1	1	محمد خندان

جدول 6 در رابطه با توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار نشر کتابدار، بیانگر آن است که حمید محسنی با 7 عنوان کتاب پرکارترین پدیدآور این ناشر می‌باشد. سپس آیدین آذری و محسن عزیزی هر کدام با 5 عنوان به طور مشترک در مرتبه دوم، و رحمت ا... فتاحی، محمد حسن زاده و وحید طهرانی‌پور با 4 عنوان به طور مشترک در مرتبه سوم قرار دارند. همچنین، علی گلشن، اسدا.. آزاد، نور... مرادی و مسعود ناصری هر کدام با 3 عنوان به طور مشترک در مرتبه چهارم، و مهری پریخ، فاطمه رهادوست، عباس گیلوری، زهیر حیاتی، علی رادباوه، نسرین دخت عماد خراسانی، فاطمه نبوی، محمد رضا نانگیر و محمد خندان با 2 عنوان، به طور مشترک در مرتبه پنجم قرار دارند.

جدول 7. توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار انتشارات دبیرش

جمع	ترجمه	تألیف	نوع
			پدیدآورنده
5	0	5	محمد رضا داورپناه
5	1	4	سعید غفاری
4	3	1	ابولفضل هاشمی
3	2	1	علی حسین قاسمی
2	0	2	رحمت ا... فتاحی
2	0	2	یزدان منصوریان
2	2	0	علی شکویی

جمع	ترجمه	تألیف	نوع پدیدآورنده
2	2	0	عباس گیلوری
2	1	1	احمد شعبانی
2	0	2	مریم محمدزاده هروی

جدول 7 در رابطه با توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار انتشارات دبیزش، بیانگر آن است که محمدرضا داورپناه و سعید غفاری با 5 عنوان، به طور مشترک پرکارترین پدیدآورندگان انتشارات دبیزش می باشند. سپس ابوالفضل هاشمی با 4 عنوان در مرتبه دوم، علی حسین قاسمی با 3 عنوان در مرتبه سوم و رحمت ا... فتاحی، یزدان منصوریان، علی شکویی، عباس گیلوری، احمد شعبانی و مریم محمدزاده هروی با 2 عنوان به طور مشترک در مرتبه چهارم قرار دارند.

جدول 8. توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار ناشران تخصصی غیردولتی

در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی

جمع	ترجمه	تألیف	نوع پدیدآورنده
10	3	7	محمدحسین دیانی
8	0	8	رحمت ا... فتاحی
8	5	3	علیرضا رستمی گومه
8	2	6	حسن اشرفی ریزی
7	4	3	حمید محسنی
7	5	2	علی حسین قاسمی
6	0	6	محمدرضا داور پناه
6	1	5	جعفر مهرداد
6	2	4	حسین مختاری معمار
6	1	5	سعید غفاری

جمع	ترجمه	تألیف	نوع پدیدآورنده
5	5	0	عباس گیلوری
5	5	0	علی شکویی
5	3	2	محمد حسن زاده
5	0	5	داود محمدی فرد
5	1	4	رحیم علیجانی
5	5	0	آیدین آذری
5	5	0	محسن عزیزی

جدول 8 توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی (انتشارات کتابخانه رایانه‌ای، چاپار، کتابدار و دبیزش) را به طور کلی نشان می‌دهد. مشاهدات بیانگر آن است که محمدحسین دیانی با 10 عنوان پرکارترین پدیدآور در بین چهار ناشر تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. سپس رحمت‌ا... فتاحی، علیرضا رستمی گومه، و حسن اشرفی ریزی با 8 عنوان به طور مشترک در مرتبه دوم؛ حمید محسنی و علی حسین قاسمی با 7 عنوان به طور مشترک در مرتبه سوم؛ محمد رضا داورپناه، جعفر مهرداد، حسین مختاری معمار و سعید غفاری با 6 عنوان به طور مشترک در مرتبه چهارم؛ عباس گیلوری، علی شکویی، محمد حسن زاده، داود محمدی فرد، رحیم علیجانی، آیدین آذری و محسن عزیزی هر یک با 5 عنوان به طور مشترک در مرتبه پنجم قرار دارند.

پرش اساسی 4: توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک تألیف و ترجمه چگونه است؟

جدول 9. توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک تألیف و ترجمه

جمع	ترجمه		تألیف		نوع موضوع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
40	30	12	70	28	سازماندهی
24	20/8	5	79/2	19	فناوری کتابخانه
22	27/3	6	72/7	16	آموزش و تحقیق
20	50	10	50	10	اطلاعات و ارتباطات
19	57/9	11	42/1	8	مواد و منابع کتابخانه‌ای
18	50	9	50	9	کتابخانه‌ها و آرشیوها
16	12/5	2	87/5	14	سایر موضوعها
10	60	6	40	4	خدمات عمومی
9	55/6	5	44/4	4	مبانی کتابداری
9	33/3	3	66/7	6	مدیریت
9	0	0	100	9	ادبیات کودکان و نوجوانان
7	57/1	4	42/9	3	مجموعه‌سازی
6	50	3	50	3	استفاده از کتابخانه و استفاده‌کنندگان
4	0	0	100	4	ساختمان و تجهیزات کتابخانه
2	0	0	100	2	چاپ و نشر
1	0	0	100	1	افراد

داده‌های جدول 9 در رابطه با توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک تألیف و ترجمه، بیانگر آن است که حوزه سازماندهی با 70٪ تألیف و 30٪ ترجمه، بیشترین سهم از انتشارات این چهار ناشر را به خود اختصاص داده است. سپس حوزه‌های فناوری کتابخانه با 79/2٪ تألیف و 20/8٪ ترجمه، آموزش و تحقیق با 72/7٪ تألیف و 27/3٪ ترجمه، اطلاعات و ارتباطات با 50٪ تألیف و 50٪ ترجمه،

مواد و منابع کتابخانه‌ای با 42/1٪ تألیف و 57/9٪ ترجمه، کتابخانه‌ها و آرشیوها با 50٪ تألیف و 50٪ ترجمه، سایر موضوعها با 87/5٪ تألیف و 12/5٪ ترجمه، خدمات عمومی با 40٪ تألیف و 60٪ ترجمه، مبانی کتابداری با 44/4٪ تألیف و 55/6٪ ترجمه، مدیریت با 66/7٪ تألیف و 33/3٪ ترجمه، ادبیات کودکان و نوجوانان با 100٪ تألیف، مجموعه‌سازی با 42/9٪ تألیف و 57/1٪ ترجمه، استفاده از کتابخانه و استفاده‌کنندگان با 50٪ تألیف و 50٪ ترجمه، ساختمان و تجهیزات کتابخانه با 100٪ تألیف، چاپ و نشر با 100٪ تألیف به ترتیب در مرتبه‌های بعدی قرار دارند. کمترین سهم موضوعی مربوط به حوزه افراد با 100٪ ترجمه است.

در 16 زیرگروه موضوعی، 8 زیرگروه (سازماندهی، فناوری کتابخانه، آموزش و تحقیق، اطلاعات و ارتباطات، مواد و منابع کتابخانه‌ای، کتابخانه‌ها و آرشیوها، سایر موضوعها و خدمات عمومی) نزدیک به 80٪ از کتابهای منتشر شده توسط این چهار ناشر و 8 زیرگروه دیگر (مبانی کتابداری، مدیریت، ادبیات کودکان و نوجوانان، مجموعه‌سازی، استفاده از کتابخانه و استفاده‌کنندگان، ساختمان و تجهیزات کتابخانه، چاپ و نشر و افراد) حدود 20٪ بقیه آثار منتشر شده را به خود اختصاص داده‌اند.

پرسش اساسی 5: توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک ناشر

جدول 10. توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی

در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک ناشر

جمع	ناشر				موضوع
	دبیزش	کتابدار	چاپار	کتابخانه رایانه‌ای	

40	7	6	22	5	سازماندهی
24	4	7	13	0	فناوری کتابخانه
22	5	4	12	1	آموزش و تحقیق
20	4	9	7	0	اطلاعات و ارتباطات
19	5	11	3	0	مواد و منابع کتابخانه‌ای
18	3	8	7	0	کتابخانه‌ها و آرشیوها
16	2	2	12	0	سایر موضوعها
10	1	3	3	3	خدمات عمومی
9	1	5	2	1	مبانی کتابداری
9	0	5	2	2	مدیریت
9	2	5	2	0	ادبیات کودکان و نوجوانان
7	0	2	3	2	مجموعه‌سازی
6	0	2	1	3	استفاده از کتابخانه و استفاده کنندگان
4	0	2	2	0	ساختمان و تجهیزات کتابخانه
2	0	1	1	0	چاپ و نشر
1	0	0	0	1	افراد

جدول 10 در رابطه با توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک ناشر، نشان می‌دهد انتشارات کتابخانه رایانه‌ای در موضوع سازماندهی با 5 عنوان بیشترین تعداد کتاب را داشته است، در حالی که در موضوعهای اطلاعات و ارتباطات، مواد و منابع کتابخانه‌ای، کتابخانه‌ها و آرشیوها، ادبیات کودکان و نوجوانان، ساختمان و تجهیزات کتابخانه، و چاپ و نشر، کتابی منتشر نکرده است. نشر چاپار در موضوع سازماندهی با 22 عنوان بیشترین تعداد کتاب را منتشر نموده، اما در موضوع افراد کتابی منتشر نکرده است. نشر کتابدار در موضوع مواد و منابع کتابخانه‌ای با 11

عنوان بیشترین تعداد کتاب را منتشر کرده، اما در موضوع افراد بدون انتشار کتاب می‌باشد. نشر دبیزش با 7 عنوان کتاب در حوزه سازماندهی بیشترین کتاب را دارد، در حالی که در موضوعهای مدیریت، مجموعه‌سازی، استفاده از کتابخانه و استفاده کنندگان، ساختمان و تجهیزات، چاپ و نشر و افراد، فاقد کتاب منتشر شده است. بیشترین کتاب منتشر شده، متعلق به حوزه سازماندهی با 22 عنوان و توسط نشر چاپار می‌باشد، در حالی که در حوزه افراد تنها یک کتاب توسط انتشارات کتابخانه رایانه‌ای منتشر شده است.

نتیجه‌گیری و بحث نظری

- در رابطه با توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه در بین ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی به تفکیک سال، سال 1386 بیشترین و سال 1380 کمترین میزان تعداد کتاب تألیفی را به خود اختصاص داده‌اند. سال 1384 بیشترین و سالهای 1387 و 1380 کمترین تعداد کتاب ترجمه را دارند. در مجموع، میزان کتابهای تألیفی بیشتر از ترجمه است. یافته‌های «مطلبی» (1387)، «انجمن ناشران کتاب ایرلند» (1998) «یانگ» (2004)، و «مؤسسه ناشران اروپایی» (2008) نیز حکایت از نسبت بیشتر تألیف به ترجمه دارد.

- توزیع فراوانی کتابهای تألیف و ترجمه به تفکیک ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، نشان می‌دهد نشر چاپار بیشترین و انتشارات کتابخانه رایانه‌ای کمترین میزان تألیف و ترجمه را دارد.

- توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار انتشارات کتابخانه رایانه‌ای بیانگر آن است که محمدحسین دینانی با 9 عنوان کتاب پرکارترین پدیدآور این ناشر است. سپس، جعفر مهرداد و مهدی خادمیان به طور مشترک در مرتبه بعدی قرار دارند.

- توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار نشر چاپار نشان داد علیرضا رستمی گومه و حسن اشرفی ریزی به طور مشترک پرکارترین پدیدآورندگان این ناشر هستند. سپس حسین مختاری معمار در مرتبه دوم؛ داود محمدی فرد و رحیم علیجانی به طور مشترک در مرتبه سوم؛ جعفر مهرداد، علیرضا نوروزی و علی حسین قاسمی به طور مشترک در مرتبه چهارم؛ رحمت ا... فتاحی، مرتضی کوبی، زهرا کاظم پور و علی شکویی به طور مشترک در مرتبه پنجم؛ احمد شعبانی، فهیمه باب الحوائجی، حیدر مختاری، صدیقه احمدی فصیح، مهدی علیپور حافظی، یعقوب نوروزی، زهیر حیاتی، زهرا اباذری، محمد کاردان نشاطی و نورا.. مرادی به طور مشترک در مرتبه ششم قرار دارند.

- توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار نشر کتابدار بیانگر آن است که حمید محسنی پرکارترین پدیدآور این ناشر است. سپس آیدین آذری و محسن عزیززی به طور مشترک در مرتبه دوم، و رحمت ا... فتاحی، محمد حسن زاده و وحید طهرانی پور به طور مشترک در مرتبه سوم قرار دارند. علی گلشن، اسدا.. آزاد، نورا... مرادی، و مسعود ناصری به طور مشترک در مرتبه چهارم، مهری پریخ، فاطمه رهادوست، عباس گیلوری، زهیر حیاتی، علی رادباوه، نسرین دخت عماد خراسانی، فاطمه نبوی، محمد رضا نانگیر، محمد خندان به طور مشترک در مرتبه پنجم قرار دارند.

- توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار انتشارات دبیزش بیانگر آن است که محمدرضا داورپناه و سعید غفاری به طور مشترک پرکارترین پدیدآورندگان انتشارات دبیزش می باشند. سپس ابوالفضل هاشمی در مرتبه دوم، علی حسین قاسمی در مرتبه سوم و رحمت ا... فتاحی، یزدان منصوریان، علی شکویی، عباس گیلوری، احمد شعبانی و مریم محمدزاده هروی به طور مشترک در مرتبه چهارم قرار دارند.

- توزیع فراوانی پدیدآورندگان پرکار ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی به طور کلی نشان می‌دهد محمدحسین دیانی پرکارترین پدیدآور در بین این چهار ناشر است. سپس رحمت ا... فتاحی، علیرضا رستمی گومه و حسن اشرفی ریزی به طور مشترک در مرتبه دوم؛ حمید محسنی و علی حسین قاسمی به طور مشترک در مرتبه سوم؛ محمد رضا داورپناه، جعفر مهرداد، حسین مختاری معمار و سعید غفاری به طور مشترک در مرتبه چهارم؛ عباس گیلوری، علی شکویی، محمد حسن زاده، داود محمدی فرد، رحیم علیجانی، آیدین آذری و محسن عزیزی به طور مشترک در مرتبه پنجم قرار دارند.

- بیشترین تألیف کتاب در بین چهار ناشر تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی توسط رحمت ا... فتاحی و بیشترین ترجمه نیز توسط علیرضا رستمی گومه، عباس گیلوری، آیدین آذری و محسن عزیزی صورت گرفته است.

- توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک تألیف و ترجمه بیانگر آن است که حوزه سازماندهی، بیشترین سهم از انتشارات این چهار ناشر را به خود اختصاص داده است. سپس حوزه‌های فناوری کتابخانه، آموزش و تحقیق، اطلاعات و ارتباطات، مواد و منابع کتابخانه‌ای، کتابخانه‌ها و آرشیوها، سایر موضوعها، خدمات عمومی، مبانی کتابداری، مدیریت، ادبیات کودکان و نوجوانان، مجموعه‌سازی، استفاده از کتابخانه و استفاده‌کنندگان، ساختمان و تجهیزات کتابخانه، چاپ و نشر، به ترتیب در مرتبه‌های بعدی قرار دارند. کمترین سهم موضوعی مربوط به حوزه افراد است. یافته‌های «حری» (1378) نشان می‌دهد گرایش موضوعی مقاله‌ها به سمت موضوع اطلاع‌رسانی، پایان‌نامه‌ها به موضوع کتابخانه‌ها، و طرح‌های پژوهشی به موضوع کتابشناسی گرایش داشته‌اند. همچنین، سیمای کلی گرایش آثار علمی

این رشته موضوع کتابشناسی و سپس کتابخانه‌ها، اطلاع‌رسانی، استفاده و خدمات، فناوری کتابخانه، چاپ و نشر، سازماندهی، آموزش و تحقیق، مبانی کتابداری، مجموعه‌سازی، مدیریت، نسخه‌شناسی و افراد قرار دارد. یافته‌های «حری» (1381) نشان می‌دهد پایان‌نامه‌ها از نظر موضوعی به سمت بررسی انواع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی گرایش دارند و موضوعهای کتابشناسی، استفاده و خدمات، سازماندهی، فناوری کتابخانه، فناوری اطلاعات و ارتباطات، مجموعه‌سازی، آموزش و تحقیق در مرتبه‌های بعدی قرار دارند. در رابطه با موضوع مقاله‌ها، بیشترین سهم متعلق به اطلاع‌رسانی است و سپس فناوری کتابخانه، مبانی کتابداری، کتابخانه‌ها، سازماندهی، چاپ و نشر و افراد قرار دارند.

یافته‌های «افقهی و باقری» (1387) نشان می‌دهد روند موضوعی تحقیقات رشته کتابداری بیشتر گرایش به موضوع ذخیره و بازیابی اطلاعات رایانه‌ای و فناوری اطلاعات، سپس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و سازمان دارد و موضوعهای حرفه و استفاده‌کننده و استفاده از کتابخانه و خواندن و دانش و یادگیری، روند صعودی داشته‌اند؛ ولی ساختمان و تجهیزات کتابخانه روند نزولی داشته است. یافته‌های «کومار» (1995) نشان می‌دهد موضوعهای مدیریت، خدمات کتابخانه‌ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات و موضوعهای مرتبط با این حرفه، بیشترین فراوانی را داشته‌اند. یافته‌های پژوهش حاضر، و نیز «حری» (1378)، «حری» (1381)، «افقهی» (1387) و «کومار» (1995) نشان می‌دهد موضوعهایی مانند فناوری کتابخانه، فناوری اطلاعات، سازماندهی و اطلاع‌رسانی در سالهای اخیر بیشتر مورد توجه بوده است، از این رو بیشترین آثار در این حوزه‌ها نوشته شده است، اما در برخی موضوعها مانند ساختمان و تجهیزات کتابخانه و افراد، کمترین آثار منتشر شده است.

- توزیع فراوانی انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زیرگروه‌های موضوعی به تفکیک ناشر، نشان می‌دهد انتشارات کتابخانه رایانه‌ای در موضوع سازماندهی با 5 عنوان بیشترین تعداد کتاب را داشته است؛ در حالی که در موضوعهای اطلاعات و ارتباطات، مواد و منابع کتابخانه‌ای، کتابخانه‌ها و آرشیوها، ادبیات کودکان و نوجوانان، ساختمان و تجهیزات کتابخانه و چاپ و نشر، کتابی منتشر نکرده است. نشر چاپار در موضوع سازماندهی با 22 عنوان بیشترین تعداد کتاب را منتشر نموده، اما در موضوع افراد کتابی منتشر نکرده است. نشر کتابدار در موضوع مواد و منابع کتابخانه‌ای با 11 عنوان بیشترین تعداد کتاب را منتشر کرده، اما در موضوع افراد بدون انتشار کتاب است. نشر دبیزش با 7 عنوان کتاب در حوزه سازماندهی بیشترین کتاب را دارد، در حالی که در موضوعهای مدیریت، مجموعه‌سازی، استفاده از کتابخانه و استفاده‌کنندگان، ساختمان و تجهیزات، چاپ و نشر و افراد، کتابی منتشر نکرده است. بیشترین کتاب منتشر شده متعلق به حوزه سازماندهی با 22 عنوان و توسط نشر چاپار صورت گرفته است، در حالی که در حوزه افراد تنها یک کتاب توسط انتشارات کتابخانه رایانه‌ای منتشر شده است. اکنون این سؤال پیش می‌آید که دلایل توجه هر چهار ناشر به موضوع سازماندهی و کم‌توجهی به برخی از موضوعها از جمله افراد چه می‌تواند باشد، که پاسخ به آن نیازمند پژوهش مستقلی است.

منابع

- آذرنگ، عبدالحسین (1378). شمه‌ای از کتاب، کتابخانه و نشر کتاب.

تهران: کتابدار.

- افقهی، اسماعیل و معصومه باقری (1387). بررسی روند موضوعی تحقیقات رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس استنادهای 1996-2005 در مقالات سالنامه آریست در سالهای 2002 تا 2006. فصلنامه پیام کتابخانه، 14(4): 23-5.

- حرّی، عباس (1385). بررسی گرایش موضوعی آثار علمی و پژوهشی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از آغاز تا پایان سال 1377. در: فهرست‌های رایانه‌ای: کاربرد و توسعه: مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران. 27-28 آبان 1378، (ص. 5-25). مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.

- _____ (1381). مطالعه میزان همبستگی موضوعی پایان‌نامه‌ها و مقالات فارسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، 32(1): 43-77.

- کریمی، مهشید و مهدی علیپور حافظی (1387). نشر کتاب در حوزه کلیات در سه دهه گذشته. کتاب ماه: کلیات، 12(2): 98-103.

- مطلبی، داریوش (1387). سیمای نشر کتاب در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی (1358-1386). کتاب ماه: کلیات، 12(2): 88-89.

- Federation of European Publishers (2008). European Book Publishing Statistics. Brussels: Federation of European Publishers.
- Irish book Publishers Association (1998). Irish book publishing survey 1998- concerning republic of Ireland only. [on line]. Available: <http://www.irelandseys.com/cle/report.htm-22k>. [9 March 2009].
- Kumar Suhasini. (1995) Content analysis of journal literature in Library and Information Science from June 1994- June 1995. dissertation, University of Kent State.

319 / بررسی میزان انتشارات ناشران تخصصی غیردولتی در ... /

- Yang Eric (2004). The Book Publishers Trade in South Korea. Publishing Research Quarterly, 19 (4), P. 37-44.